

ტრედები

გაზაფხულდა. ჯეჯილები გაბზინდა, თოვლის წყლებმა დაიწყეს ცელქად დენა მინდვრად და ხევებში. ზღვამაც ფერი იცვალა, გაისქელა ქედი. მისნი კიდენი, ხშირჩალიანნი და ზამთრისაგან გაყვითლებულნი, ამწვანდენ. ღამდებოდა. ის-ის იყო, რომ ზღვის იქიდან დაღალულ-დაქანცული ორი ტრედი მოფრინდა და ზღვის პირად დაჯდა. დედა-შვილსა ჰგვანდენ. ნისკარტი-ნისკარტს გადაადევს, საკმაო ხანს ჩუმად ისაუბრეს და მერე ორივეს დასთვლიმა... დედა-ტრედს გამოელვინა და ამოიკვნესა.

- რად ამოიკვნესე? - ჰკითხა შვილმა.

- ცუდი სიზმარი ვნახე: გზაში თოვლმა მოგვასწრო, ჯანლი ჩაგვიწვა, გზას ველარ ვიგნებდით, ბინა დაგვითოვლა, მარცვლებს ველარა ვშოულობდით. შიმშილი გვკლავდა. ერთს დათოვლილს ხეზე დავსხედით, შტოები გაყინული ჰქონდა. ზედ ყინული დაკიდებული და ჭირხლი მოკიდებული იყო, ყინვისაგან ტყვრებოდა; გვაკანკალებდა ტანში, საშინლად ცუდად ვიყავით, თავს ცუდად ვგრძნობდით, ცრემლი გვდიოდა მე და შენ ორივეს. ხუთი მონადირე ხუთის მხრიდან მოგვპარვიყო. თოფები გვესროლეს. შენ ბუმბული გაგადინეს და ძირის ნისკარტის წვერი მოგტეხეს. მაგრამ ორივენი ცოცხლები გადავრჩით - გავფრინდით, მალლა-მალლა ვიწვევდით და ისე მივფრინავდით, ცოდვიანს დედამიწას ვშორდებოდით, ვშორდებოდით მტრის თვალსა და გულს. დავოსდით, დავიღალენით. ღმერთმა გვიბრალა, ცამ გადიყარა, მზე მოფენილიყო, ხეები, დედამიწა წითლად, ყვითლად და მწვანედ დაფარული გაჰლუოდა. ყანებს თავთავი დაეხარა, ეტყობოდა, კარგი მოსავალი იყო. დაგვცხა და ერთის ველის პირას ვერხვზე დავსხედით. გახურებულთ ნიავეს დაგვბერა, ვერხვის ფოთლებმა თრთოლა დაიწყეს... აქედამ ვნახე ჩვენი ადგილი სოლჭა, სადაც ბუდე მაქვს გაკეთებული, სადაც შენ გაგზარდე. გუნება გამინათლდა, მინდოდა ჩქარა მივსულიყავით, დაგვეთვალე რეზინა ჩვენი ბინადრობა, ჩვენი სახლ-კარი. ჩქარაც მივედით. ქორაფის ტოტზე დავსხედით. შენ, შვილო, კარგად არ გეხსომება ის ქორაფი. ბუდე მთელი დამიხვდა, ლულუნი უნდა დამეწყო. მიხაროდა, ძალიან მიხაროდა, რომ მთელი ვნახე კიდევ ჩვენი ბუდე. მაგრამ უცბად ლეგა ფერისა რაღაც გაინძრა ბუდეში, თავი გადმოჰყო, ცეცხლივით თვალეები შემომაფეთა; ქორი იყო, იმას დაესაკუთრებინა ჩვენი ბინა. მომეტანა, გამოქანებულმა დამკრა ბჯღალი და ჩამომავდო დაბლა. ახლა შენ მოგიბრუნდა. შენ, შვილო, გაუფრინდი, ქორი გამოგეკიდა. ვკვდებოდი, თვალეებს ვხუჭავდი, მაგრამ მაინც კიდევ გხედავდი, რომ გწეწდა და გგლეჯდა, შენს ბურტყულს პირიდან ისროდა, რომ ხორცისათვის თან არ ჩაეყოლებინა. შემაშინა ამ საშინელმა სიზმარმა და ჯერაც გული მიკანკალებს.

გათავა დედა-ტრედმა სიზმრის საუბარი. შვილი დინჯად, ჰკვიანად ყურს უგდებდა დედას. ცისკარი ამოსულიყო და მოწმენდილს ცის კიდეს ამშვენებდა. სინათლემ თანდათან იმატა, აღმოსავლეთი გაწითლდა. იგი ნაომარს ადგილს ჰგავდა, სისხლით გადალესილს... ტრედები ხშირის ბალახიდან გაგოგდენ, მხრებიდან ნამი გაიბღერტეს, ახლო ხნული დაუხვდათ წინადღეს დაფარცხული. ფარცხი ნახნავში ეგდო, ოროლი მარცვალი აკენკეს და უცებ შეჩერდენ. კვალში უცხო რამ სანახავი დაინახეს. აქ საშიში არაფერი იყო, მხვნელს დაჰვიწყებოდა ძველი დაგლეჯილი გუდა და უარესად დამველებული ქალამნები, ხუთგან ამოგლეჯილი ნაბდის ქუდი

და ჩოხის ნაგლეჯი. მალე გაარჩიეს სურათი და ისევ თამამად დაუწყეს მარცვლებს ძებნა. ხუთ-ხუთი მარცვალი კიდევ შეჭამეს, უცებ აიშალნენ და გამოსწიეს სამხრეთისაკენ.

ხნულს იქით გვერდზე პატარა ნაკადი ჩამოუდიოდა, ჩალა ჩაყოლებული ჰქონდა ნაპირებზე, ჩალებში უჩუმრად, გამტკნარებულად, მწუხარედ მიძვრებოდა ეს პატარა მდინარე. იმის ნაპირას ტირიფი იდგა. ტრედებმა ტირიფს თავზე გადაუარეს, იგი გადიხნიქა, მერე ისევ გასწორდა ტანში, მოიხვია ტოტები, უკმაყოფილოდ გააყოლა თვალი ტრედებს, თითქოს სწყინდა, რატომ არ მიკადრეს და ჩემს ტოტებზე არ დაისვენესო. ბაყაყებმაც, ტოტების მხრის ლაპლაპზე სანიაოზე გამოსულებმა, წყალში ჩქლავა-ჩქლუფი გადიღეს და ხმა გაკმინდეს. იმათ იმათი მელაპავი ბაყაყიჭამია ეგონათ. ტრედებმა ყურიც არ ათხოვეს ბაყაყებს და წავიდნენ თავისთვის. ბაყაყებს გული მიეცათ, თანდათან ენა ამოიდგეს, დაიწყეს კუტკუტი და მერე დაუკრეს გახურებული გალობა, თავიანთ ფიქრით ქვეყანაზე უსწორო სიტკბო-სილამაზით. ეტყობოდათ, მეტად გახარებულნი იყვნენ, რომ მარტო მოეჩვენათ და ნამდვილად მოსისხლე მტერი არ მოევლინათ.

ტრედებმა ერთი დღე იარეს ეს მშვიდობიანად. მზეს ერთი შუბის ტარი-ლა ჩაუდიოდა ჩასვლამდე. მთებს ჩრდილოები წამოეყენათ, თითო-ოროლა ხის გრილო გრძლად გაწოლილიყო. შუა მინდორზე ლურჯად მოლაპლაპე ტბა მოსჩანდა. ტრედებს წყალიც მოსწყურდათ და ტბისაკენ მიიწიეს. უცბად “ჰყრ” მოესმათ და ბალახიდან ამოფრინდა მწყერი.

- მომიცადეთ ცოტა ხანს, ღმერთი მშვიდობით მგზავრობას მოგცემთ! - მიაძახა მწყერმა ტრედებს.

- რა გინდა, დაო? - ჰკითხა დედა-ტრედმა.

- თქვენი სიცოცხლე და თქვენი კარგად ყოფნა, თქვენ გენაცვალოთ ჩემი საწყალი თავი, - მიუგო მწყერმა დასუსტებულის ხმით. - თქვენთან მამგზავრეთ, თუ გწამთ მაღალი ღმერთი, თუ გწამთ მთა-ბარობის მაღლი!.. დაკოდილი ვარ და ნუ გაგიკვირდებათ, შებრალება გმართებთ. მგზავრობას ხიფათი თან დასდევს. მერე ჩვენა, დაო, მწყერებს ბევრი მტერი გვყავს. იმ ცოლ-შვილამოსაწყვეტმა მიმინომ დამკოდა. მწყერის გუნდს მოვუძღვებოდი წინ. უხეირო ალაგას გაგვითენდა, უბალახოს, ვერსად დავსხედით, თენებამ მოგვასწრო. ადგილის ძებნაში მომესია ის შავი და ბნელი მიმინო, დამკრა ბჯღალი და ჩამომაგდო დაბლა. ამხანაგებმა მილალატეს. მარტოკა გამწირეს, რომ იმათთან მგზავრობა ვეღარ შევიძელ. თავი დამანებეს უპატრონოს, უამხანაგოს ამ უალაგო-ალაგას. აი ჩემი წყლული. - მწყერმა უჩვენა გადაპტვნილი და გასისხლიანებული კეფა. - გული მიღებდა, დაო, მხრებში ძალა აღარა მაქვს. მივფრინავ. მინდა მოვეწიო ჩემს ამხანაგებს, მაგრამ ვაი ამისთანა ფრენას! ტყუილია, მე იმათ ვეღარ დავეწევი, ისინი დაბინავებულიც იქნებიან.

- ვაი, მოგიკვდეს ჩემი თავი, შე საწყალო! რა ავ-ენაობითა და სისუნაგით შეგვაწუხებ, დაო, რომ არ გაგიამხანაგოთ, - უთხრა დედა-ტრედმა. ორივე დედა-შვილები მიეხვივნენ მწყერს, წყლული გაუსინჯეს, შვილმა-ტრედმა თავის მხრის ფრთით თავიდან ჩირქი მოსწმინდა და ისიც “საწყალო, საწყალო მწყეროვო” დასდუდუნებდა. დედა-ტრედი ბალახის სამეზნად წავიდა, ნისკარტით ცხრამარღვა ბალახი მოიტანა და დაადო მწყერს თავზე.

ტრედებმა მწყერს დაუცადეს. იგი ცოტა მოლონიერდა.

- როგორ ხარ, დაო?! - ჰკითხა დედა-ტრედმა და თან თვალებში ჩასცქეროდა.

- ეხლა უკეთა ვარ, - მიუგო მწყერმა: - ნეტავი ჩემს სამშობლოში მომკვდარვიყავი და აქ არა ვკვდებოდე. ვიმგზავროთ, იქნება ახლა-კი შევიძლო თქვენთან მგზავრობა.

- ვიმგზავროთ, - მიუგო დედა-ტრედმა. - შენ შუაში ჩაგვიდეგ: ჩვენ გეყოლებით ფარად.

ტრედები გაფრინდენ, მწყერიც უკან გაჰყვა. დედა-ტრედს თავისი შვილის ქცევა მოეწონა.

- მადლია, შვილო, ბარაქალა შენს ვაჟკაცობას! შებრალება გვმართებს ერთმანერთისა. იქნება ჩვენც დაგვადგეს მაგნაირი დღე. აბა ჩვენს თავზე ვიფიქროთ, როგორი საშინელი და საზარელი ყოფაა ყოფა უპატრონო, უმწეო სნეულისა: არავინ შემბრალე, არავინ მანუგეშებელი, არავინ ყურის მგდებელი.

ტრედები გაკვრით მიდიოდენ, ხოლო მწყერი-კი მალე დაიღალა და ბალახებში ჩაეშვა. ტრედებმა ეს ვერ შენიშნეს, მწყერი დარჩა ისევ გულმოკლულად. დაუძახა კიდეც ამხანაგებს, მაგრამ ხმა ვეღარ მიაწვდინა - ტრედები შორს წასულიყვნენ. მწყერმა ცრემლად ტირილი დაიწყო, უჩიოდა თავის შავსა და ბნელს ბედს. ბინდებოდა კიდეც. მწყერი ათასში ერთხელ ამოჭუჭუკებოდა ტირილის ხმაზე, ეს ხმა უფრო კვნესისა იყო, ვიდრე ჭუჭუკისა და მხიარულებისა, მაგრამ არავის ესმოდა, გარდა ნიავისა და თვალგადუწვდენელის მინდვრის მეტს.

ტრედებმა გვიანლა მოიკითხეს თავისი ამხანაგი, დაუწყეს ძებნა, მაგრამ ამაოდ. მეგობრის ძებნაში ტბას მიახლოვებულებდნენ. ტბა მოსვენებით და შეუშფოთებლად იდგა, მხოლოდ გუნდ-გუნდად მოსული იხვეები თუ შესძრავდენ იმის გულ-მკერდს, როდესაც შიგ ჩაეშვებოდენ და ტალღას დააწყებინებდენ თრთოლა-ლიკლიკს. ტბა მშვიდობიანად იყო, მაგრამ ტბის ნაპირებზე ჩრდილოეთს მიმავალ წეროების გარს შემორტყმულს გუნდს აეტეხათ საშინელი ჟრიამული, უდიერი ხმაურობა, ხმაურობა ისეთი, რომ პირისპირ შეყრილს კაცებს კვილით უნდა ესაუბრათ და მაშინ თუ გააგებინებდენ ერთმანერთს თავის გულის პასუხს. გარეული ბატები მწკრივად და სისინით მისდევდენ მწვანე ბალახს და გამმაგებით მისთიბავდენ.

ტრედებიც წეროების გუნდში გაერივნენ, ჩასხდენ ბალახებში. ამ დიდრონ ფრინველების გროვასთან ისინი ისე არაფრად სჩანდენ, როგორც ზღვის კიდეზე დაცემული წვიმის ცვარი ზღვასთან არაფრად გამოჩნდება. ამჟამად ტრედები თავის ამხანაგს მწყერს ჰგვანდენ, მხოლოდ იმ გარჩევით, რომ პირველს მხოლოდ მინდვრის ბალახი სთქამდა და მეორეებს წეროებისა და ბატების გუნდი. ამასთან ესენი გულდამშვიდებით იყვნენ, ამათ იმედი ჰქონდათ ამ დიდის ტანისა და მშვიდის ფრინველებისა. ამათ ქორი ვერ მოერევათ, ფიქრობდენ ტრედები: ამათი ძალა ჩვენც შეგვიწახავსო. მაგრამ ტრედები მოულოდნელად დაღონდენ, რა დაინახეს, რომ ერთს წეროს დასჯდომოდა რაღაც დიდი, ლეგა ფრინველი. იმას ჩაეგლო წეროსთვის დიდრონი

კლანჭები, სქელის წვივ-ფეხით განზე გაებოტა. დიდრონს თვალეზს აბრიალებდა, ავლებდა გარშემო, თან გულზე ჰგლეჯდა ჩამოხვეულის, მოკაუჭებულის ნისკარტით ბუმბულს და აქეთ-იქით ისროდა. ტრედებმა ეს ფრინველი ვერ იცნეს, თუმცა ქორსა ჰგვანდა, მაგრამ ქორი არ იყო. წეროებმა ერთი ვაი-ვაგლახი ასტეხეს, შეჰქმნეს ალიაქოთი, შეძრწუნებულნი სწორედ ჰგოდებდნენ. აიშალნენ, აირივნენ ჰაერში და იძახოდნენ: “არწივი, არწივიო!”..

ტრედებმა ეხლა გაიგონეს და დაისწავლეს არწივის სახელი. შესწუხდნენ, სიცოცხლემ უფრო დააღონა. კანკალი მოჰკიდა ტანში. ჩალის ჯგუფი იყო იმათ ახლოს, შეძვრნენ იმაში, გაეკვრნენ, სწორედ დაეწებნენ დედამიწას, თავი თავთან მიდვეს და დუდუნებდნენ: “თუ დავიხოცებით, ერთად დავიხოცნეთ”.

შვილმა-ტრედმა სიზმარი ნახა: მთელი ქვეყანა არწივებით ავსილიყო, ყველგან ისინი მოჩანდნენ, ყველგან ისინი ბუმბერაზობდნენ, გასავალი აღარსად იყო. დედა-შვილი ერთს ადგილას დარჩნენ და ვერც წინ წასულიყვნენ, ვერც უკან დაბრუნებულიყვნენ. არწივებს მოესრათ მთელი ფრინველები და იმათის სისხლით მოესვარათ ქვეყანა, ფეხებს ურევდნენ ფრინველის ტვინამოწოვილს თავებში. ყველაფერი არწივებს ჩაეყლაპათ. ტრედებსაც დასტრიალებდა რამდენიმე არწივი თავზე. ისინი ღმერთს ევედრებოდნენ: “ღმერთო, გვიშველე, ღმერთო, გვიშველე, ნუ ჩავგაგდებ მაგათ ხელშიო!” ერთმა ვითომ შენიშნა ტრედები და დაექანა იმათკენ. შეშინებულს ტრედს გამოეღვიძა და შესძახა: “ვაჰმეო!”

- ვაი დედაშენს, შვილო, რა იყო, რა ამბავია, რად ამოიკვნესე? - ჰკითხა დედა-ტრედმა თავის შვილს.

- არაფრად, ცუდი სიზმარი ვნახეო, - უპასუხა შვილმა და უამბო სიზმარი.

ნამდვილად ისე არ იყო ბუნებაში, რაც ტრედს ესიზმრა: დაღამებულიყო. გრილი ნიავი მოღულუნებდა ტრიალს მინდორზე და ათასში ერთხელ შორით მოჰქონდა წეროს ძახილი. ტრედების ახლოს მწყრის ჭუკჭუკი მოისმა. ტრედებს ეს ხმა თავის ნაამხანაგარ, დაკოდო მწყრის ხმა ეგონათ და გასწიეს იქითკენ, საიდანაც ხმა ესმოდათ. მწყრის გუნდი ყოფილიყო და ერთი უფრო თამამი და თავხედი მწყერი ჭუკჭუკებდა. მწყრებს ტრედების ნაზი სიარული მელის პარებად მოელანდათ, აიშალნენ და ფრთხილად გასწიეს. ტრედებმა იწყინეს. იმათ საუბარი ეწადათ მშვიდობიანს, წყნარს ფრინველებთან, ამბის გამოკითხვა, თუ როგორი მგზავრობა ჰქონდათ, უცხო ამბების გაგება და ამით გულის გადაყოლება. ტრედებს აღარაფერი არ აშინებდათ. ერთხელ მართო ზარნაშომ გადაიარა, ამ ღამის ქურდმა და გუშაგმა, ღამის დადგომისათვის ღვთის მავედრებელმა, მხოლოდ იმიტომ-კი, რომ თავისი ოხერი მუცელი ამოჰყოროს. გადაიარა ზარნაშომ, დაიღუპა სიბნელეში და ვერ დაინახა ტრედები. ზარნაშო იყო საშინელება ღამისა და იგიც დაიკარგა. ტბიდან ისმოდა ხანდახან იხვის ყიყინი, წყალზე იმის მხრის აჩქამება, ტბის ტალღის შემონჩქლევა ნაპირებზე. დედა-შვილთ დედა-შვილურად ტკბილად ჩაეძინათ. დილით დილის ბინდს გაჰყვნენ თან. დედა-ტრედი, რამდენჯერაც დაისვენებდნენ, ან რამდენჯერაც გაემართებოდნენ, თავის ბუდეს იგონებდა. ბუდე იმის გულის წყლული იყო და სტკიოდა ეს წყლული.

- ვინ იცის, შვილო, როგორი დაგვხვდება ჩვენი ბინა, - უთხრა დედა-ტრედმა შვილს.

- მე აღარც კი მახსოვს, დედი, სად და როგორი იყო ჩვენი ბინა, როგორ ადგილსა ვდგევართ, არაფერი მახსოვს, - უპასუხა შვილმა.

- ლამაზს ადგილასა ვდგევართ, შვილო, - განუმეორა დედა-ტრედმა. - ხშირს, უდაბურს ტყეში, გორაზე დგას ქორაფი და ჩვენი ბუდე იმაზეა გაკეთებული. იქვე ცივი წყარო გამოდის, სიცხეში გულის გამაგრილებელი. იქა ხარობს ბევრი დუდგულა. იმის ყვავილის გემო იქნება აღარც კი გახსოვს. იქვე ბევრი ბალია, ბევრია მწერი... იქ სიცხე არ შეგვაწუხებს. ბინაზე ახლოა მატალა, მუჯები, მლაშე წყლები და მლაშე ქვიშა. ღმერთმა თუ მშვიდობით მიგვიყვანა, ჰნახავ, შვილო, და იქიდან წამოსვლა აღარ მოგინდება.

ტრედები გაემგზავრნენ. დღეს ერთი კვირა შეუსრულდათ მგზავრობისა. არც ეს დღე იყო ამათთვის მშვიდობიანი. მინდორი კიდევ წინ სავალი დიდი მოჩანდა. ერთს ადგილს პატარა კურუმში ტყე იყო. იმ ტყეს რომ მიუახლოვდენ, ალაღმა წამოუქროლა, ტრედები ძირს დაუსხლტნენ და ვერაფერი დააკლო. მეორედ შემოუტია, ტრედები აღმა წამოვიდნენ და თავზე მოექცნენ. მიესია ალალი გაბედულად, ის-ის იყო შვილი უნდა დაეჭირა, მაგრამ ტრედებმა ტყეში შეასწრეს და ხშირს ფოთლებში ჩაიმაღლნენ. ჩამოცხა. დაბლა დაიხედეს და ძირიდან ცივი წყალი ამოჩუხჩუხებდა. ტრედები ჩაფრინდნენ, გული გაიგრილეს, პირი დაიბანეს, დაისვენეს და წავიდნენ ტყვიასავით პირდაპირ.

მინდვრის მიწურულში დიდი მთა მოჩანდა. შუა წელიდამ თხემამდე მთა თეთრის თოვლით იყო გალესილი... დაბლა კალთები კი ამწვანებული ჰქონდა. ტრედები ამ მთას ვერ აუქცევდნენ გზას, ეს მთა უნდა გადაევლოთ აუცილებლად. მინდვრის ბოლოს რომ გავიდნენ, სანამ მთას შეუდგებოდნენ ძირს ბარდიანი ჭალა იყო და იქ დაისვენეს... ტყიდან გამოჩნდა თავმომწონე, კალთაგანიერ შლიაპით მონადირე. წინ ძალი მოუძლოდა; თავი ძლიერ მოსწონდა ვაჟკაცს, თუმცა კი ერთის ტოროლას მეტი ჩანთაზე არაფერი უჩანდა. მოეპარა ტრედებს და მოაწოდა თოფი. ორივე ლულიდამ ესროლა, მაგრამ ტრედებთან არაფერი მივიდა. ტრედებმა სისინით თავზე გადაუარეს შერცხვენილ მონადირეს და ნახევარ მთაზე ავიდნენ. ამ დროს თხემი მთისა გაიბურა ნისლით, დაუცადეს ნისლის აყრას, კლდის კინჭუხზე დასხდნენ... გამხმარი ბრძამი და ქუჩი ეკიდა აქა-იქ იმათ წინ. უცხო ხმა შემოესმათ, ცის ჭექას ჰგვანდა, ლაწალუწი ისმოდა იმათ დაბლა კლდეებით, ქანჩახებით გაჭედულ მიდამოში; კლდეები გამოხმობას აძლევდნენ, ხმას უფრო აძლიერებდნენ. შვილი-ტრედი გაოცებით ყურს უგდებდა ამ ხმაურობას.

- ჯიხვებია, შვილო, - სთქვა დედა-ტრედმა.

- მერე რით გამოსცემენ ეგენი აგრეთს ხმაურობას? - ჰკითხა შვილმა.

- დამფრთხრები არიან, ვიწროს ადგილს შეიყარნენ ალბათ, გასავალი აღარა აქვთ და ერთმანერთზე გადადიან. რქებს ახვედრებენ ერთმანერთს და ლაწალუწი იმისაგან არის.

ამ ლაპარაკში რომ იყვნენ, მიზეზი ჯიხვების დაფრთხობისა თავზე წასდგომოდათ. ეს იყო მონადირე სულ სხვა ჯურისა. ტანზე ეცვა ჯიხვის ტყავი, თავზედაც ნადირის ჩამოფხატული ქუდი ეხურა, ფეხებზედ წრიაკებით გამართული ბანდულები. იგი ქუჩზე და კინჭუხებზე ხელის კიდებით მიებლატებოდა და ხელში შესალტული თოფი ეჭირა. მონადირემ სრულიად ყური არ ათხოვა ტრედებს, თავის გზას გაუდგა... მონადირე მიეშურებოდა ჯიხვებისათვის გზა შეეკრა, რომ სიმაგრეში არ შეესწროთ. ტრედებმა შენიშნეს, რომ მონადირე იმათ სამტროდ არ მოდიოდა, და არ აფრინდნენ.

- რა კეთილი კაცი ყოფილა, დედი, თოფი ხელში ეჭირა და ხმაც არ გაგცვა, - სთქვა შვილმა-ტრედმა.

- ეგ სხვა მონადირეა, შვილო, და ისინი სხვანი არიან, რომლებიც ჩვენ გვემტერებიან. ეგ ჩვენზე თოფს არ დასცლის. მაგან იცის, რომ ჩვენი მოკვლით ვერაფერს ირგებს და ცოდვას კი დიდსა სჩადის... სხვებმა არ იციან და არც დასდევენ სარგებლობას. იმათ სისხლი უყვარსთ, ჩვენი მოკვლა ვაჟკაცობად მიაჩნიათ...

ჯანლი აიყარა. წვერი მთისა უდიერად თეთრად აყუდებული გამოჩნდა, მზეზე ვერცხლივით ლაპლაპებდა. დედა-შვილებმა გასწიეს და მთა მალე გადავლეს. მთის იქით სურათი სრულიად გამოიცვალა. დიდი მდინარე მოდიოდა, მშვენიერი ჭალა გამოჩნდა, სოფელი სოფელზე იყო მობმული, ბაღები ბაღებზე ასხმული; სიცოცხლით სავსე იყო ეს არე-მარე, სად ცხვარი და ძროხა იყო დაფენილი და გაჩაღებული სალამურის ხმა ისმოდა, სად - კივილი, მღერა და ხმაურობა. სად ურემს მოაჭრიალებდენ კამეჩები ზანტად, ზღაზვნით, კუდის მოქნევით. ბაღებში მუშაობა გაჩაღებული იყო. დიდი და პატარა გამოფენილიყო მინდვრად და აეჭრელებინათ აჭრელებულ-ამწვანებული ველები. წყალს პერანგიანი მეზადური დამკლავებული მისდევდა. გაღმა ნაპირზე დორეზე რამდენიმე კაცი მიათრევდა მოსასმელს ბადეს. სოფლის გოგო-ბიჭებს დაეწნათ გვირგვინები, დაეკრიფათ ბლომად ყვავილები და სოფლისკენ მღერით მიდიოდნენ. ტრედებმა თავზე გადაუარეს. მგზავრების თვალები ტრედებს მიეპყრა და გაისმა: "ტრედები, ტრედები!"

ტრედები ჭალაში შეფრინდნენ და ერთს ხეზე დასხდნენ...

- ოჰ, ძლივს არ დამისვენდა გული, - სთქვა დედა-ტრედმა და თან ამოიკვნესა.

- რაღად ამოიკვნესე? - ჰკითხა შვილმა.

- აგერ ის წვერხმელი მაჟალო რომ დგას, იმაზედ დაიჭირა ქორმა დედაჩემიო, - უპასუხა დედა-ტრედმა და თან ამოიკვნესა. - ბევრს ვეცადენით დაგვეგდებიანებინა, მაგრამ ვერაფერს გავხდით. ღმერთმა უშველოთ, ასამდე მერცხალი დაეცა თავზე. მისდევდნენ მუდარით, ხვეწნით, ტირილით ქორსა, მაგრამ ამაოდ. წავგართვა, წაიღო, იმ მზედასაბნელებელმა. აგერ-კი, აიმ ბოგირზე, ერთმა კაცმა მეორე კაცი მოჰკლა. მე მანამდე არ ვიცოდი, თუ კაცები ერთმანერთს ხოცავდნენ. მოჰკლა ცქრანტმა კაცმა ერთი დიდის ტანისა და სქელფაშვიანი კაცი იმავე იარაღით,

რომლითაც ჩვენა და ჩვენ მძებს გვდევნენ მოსაკლავად.

შვილი სულგანაბული ყურს უგდებდა დედას.

- ეხლა ჩვენი ბინა შორს აღარ არის, - განაგრძო დედა-ტრედმა. - ვინ იცის, როგორ დაგვიხვდება, იქნება ჩვენი ქორაფი აღარც-კი იდგეს იქა? იქნება მოსჭრა კაცმა და წაიღო შეშად. იქნება ქარმა გადააქცია. ჩვენი ბუდეც ხომ დაიქცეოდა და დაიშლებოდა სულ ერთიანად. ვინ იცის, იქნება ელვამ დაჰკრა და დაარღვია?! - დედა-ტრედს გული თავის ბუდესთან მიურბოდა.

ამ ლაპარაკში რომ იყვნენ, ჩაჩაჩუჩი მოესმათ და დაბლა დაიხედეს: მელი მობრძანდებოდა, ღმერთს მოწყალება მოელო მელის თავზე, ერთი ღაღღა ეშოვნა, პირში ეჭირა და მიჰქონდა. მეტად კმაყოფილის სახის გამომეტყველება ჰქონდა მელს, ეს ღაღღა მეტისმეტად ალაღებდა. უღვაშები კოხტად აებზიკა, ერთი უღვაში ღაღღას ფეხებზე ხვდებოდა, მეორე-კი თავზე. მელი ძლიერ თავმოწონებული იყო, თავი კეისარი ეგონა. ცბიერს, მელურს, გაიძვერა თვალებს აძვრენდა კიდეც ჯაგებში და ბალახებში: კიდეც უნდოდა შესაჭმელი რამ ეპოვნა. ტრედებს გაეცინათ მელზე. მელმა აიხედა, ტრედების კასკასი რომ გაიგონა, ტრედები დაინახა და შენიშნა, რომ იმაზე იცინოდნენ. ცოტა არ იყოს მელმა იწყინა.

- ხრჩობაო, - სთქვა მელმა და ღაღღა ფრთხილად ფეხებთან დაიდო. - გაიცინეთ, თქვენმა მზემ, მე ვიცი, ქათიბით არ მაჯობოთ! არა, ვითომ რაო, რომ გაიცინეთ? ვითომ არ მოგეწონეთ, ჰო? რაში მოგეწონებათ თქვენ მელი ვაჟკაცი, ვაჟკაცობით განთქმული?! თქვენისთანა ლურჯ-ხორცებს საჭმელად არც-კი ვიკადრებ, თქვე უბედურებო!..

ტრედებმა უფრო გაიცინეს. მელმაც სიცილი დაიწყო, რასაკვირველია, ძალაუნებურად.

- თქვენ, ჩემო საყვარელო ტრედებო, მხიარულადა ბრძანდებით, მეც მიხარიან, თქვენ რომ მხიარულადა გხედავთ, თქვენი მხიარულება მეც მამხიარულებს... კარგები ხართ, ტურფები, მაგ პატარას-კი უფრო კაი ქათიბი აცვია, მაგრამ ეს თქვენ ორივეს გჯობიათ, - მელმა უჩვენა ღაღღაზე. - ჩამოდით, ვიცი, ნამგზავრები იქნებით, დაღალულები, მეწვიენით. აი ეს ღაღღა ღმერთმა მომცა, თქვენც წილი გდებიათ.

- მეხი შენც დაგეცა და შენთან ჩამომსვლელსაც! - უპასუხა მალლიდამ დედა-ტრედმა. - შენისთანა ქეციანი მელეები ჩვენ ვერ მოგვატყუებენ, ვაჟბატონო!..

- ახლა ქეციანიც გამხადეთ, განა? - სთქვა მელმა. - ეჰ, შვილოსან, წახთა დროება, ახლა მასხარადაც ამიგდეთ, რაღა?!. თქვენ რომ თავს გიყადრებთ, კიდეც იმიტომ მოუმატეთ სხვილ-სხვილად ფქვასა! არა, თქვე საწინააღმდეგო, რაც უნდა ბეჩავი ვიყო, თქვენ აღარა გჯობივართ, თქვე მაწანწალებო, თქვენა? - მელმა კბილები გააკრაჭუნა... - სხვას რომ ყველაფერს თავი დავანებოთ, - განაგრძო მელმა, - თქვენსავით ხომ ბინას არ ვიცვლი, არ დავეთრევი წარა-მარად. მე ეს გაღმა-გამოღმა მხარე მიჭირავს და ღმერთი აქაც არ მაკლებს ლუკმას, მუდამა მაქვს საზრდო ზამთრისაც და ზაფხულისაც.

- ვაი მაგისტანა ლუკმასაო, - უპასუხა დედა-ტრედმა, - შენც მითომ თავს იმითი იწონებ, რომ ალალის ოფლით ლუკმასა სჭამ? შე ათასის ცოდვის მომქმედო, შე გაიძვერა, შე მოსისხლევ! რამდენის ფრინველის ცოდვა გაძევს კისერზე, აბა მოიფიქრე! ჯერ ერთი ეგ ღაღაა. რა დაგიშავა მაგ საცოდავმა, რომ დაგიჭერია და უნდა გადაჰყლაპო?..

- ჰაი გიდი, მართალნო, - სთქვა მელამ ღიმილით, - მე აბრუ მაქვს გატეხილი, ჩემი ცოდვა ცოდვადა სჩანს და თქვენი ცოდვა-კი მადლად. თქვენ მშვიდს ტრედებს გეძახიან და თქვენოდენა ზარალს-კი ვინ აძლევს ქვეყნიერებას, თქვე წუწუებო. რათა, ჩემო ძმაო, ნათქვამია - ქუდი დადე და სამართალი ჰქენო. თქვენ რამოდენა კაცის ამაგს აფუჭებთ? რაც პურს დასთესავს ხალხი, ნახევარს თქვენა ჰკენკავთ. რამდენი ოფლი და სისხლია იმ მარცვლებში?! ჭია-კი ცოცხალი არსება არ არის, რომ გადაჰყლაპავთ ხოლმე, აგრეთვე ბუზი? ალბათ ცოდვად იმიტომ არ გითვლისთ კაცი, რომ სისხლს ხორცს თან ჩააყოლებთ ხოლმე, სისხლის ნიშანი არა რჩება გარეთ მიწაზე... და ჩემს ჩანადენს საქმეს-კი სისხლის გეში დასდევს თანა. ეჰ, რა ვუთხრა კაცის სამართალს!.. ქვეყანაზე მართალი არავინაც არ არის, თუ მე მკითხავთ, ისეთი მართალი, რომ ცოდვას არა სჩადიოდეს. თქვენ მელას ვერ მასწავლით ჰკუასა და ქვეყნის აკვარგიანობას, ვერ მომატყუებთ, შვილოსან, ვერა!.. ან გაიძვერა რადა ვარ, ჩემო ძმაო! თავის სარგებლობის გულისათვის ყველა გაიძვერა ხართ... აი ეს ღაღა თუნდა, ამაზე გაიძვერა ვინლა იქნება? რაც ეს დაძვრება ჩალებში, რა ვიცი. თავისი ბრალი არ არის, რომ მე ჩამივარდა ხელში? ხომ იცის, რომ მე მტერი ვარ, რად იძინებს ასე ბრიყვად უადგილო ადგილას... აბა თქვენ, ჩემო ტრედებო, რატომ არ დაგიჭირეთ? თქვენ მალა ხეზე სხდებით და იმიტომ, სამოცის წლის მოხუცი ვიქნები და ჯერ ტრედის ხორცის გემო არ ვიცი როგორია. რადა? იმიტომ, რომ თავის მოვლა და გაფრთხილება იცით. ეხლაც რად მელაპარაკებით მაგრე სხვილ-სხვილებს? ხეზე სხედხართ, იცით, მანდ ვერ ამოვალ და იმიტომ. დაბლა რომ იყვნეთ, იმედი მაქვს ამოგაშხამებდით ჩემს შეურაცხებას... მისალმების მაგიერია, შორის გზის მგზავრები ხართ, მშვიდობის ამბავს კი არა მკითხავთ, მომიყვით მხილებას და დარიგებას მაძლევთ. ეჰ, მშვიდობით, გამარჯვებით იყავით, მე ჩემს გზას ვაგუდგე, ის მირჩევნიან...

ტრედებმა კიდევ სიცილი მიაყარეს. მელმა გასწია, მაგრამ გულში ცეცხლი დაენტო შურისძიებისაგან: თუ თქვენი ჯავრი არა ვჭამო, - ამბობდა მელი თავისთვის, - ცოცხალი აღარ ვიყოვო. გადაიარა ტყიანი გორა, შეუდგა ფერდოს და გავიდა დგნალიანში. “წიი, წიი”-ო, შეესმა: მოიხედა და ჰნახა, რომ წიფლის ტოტზე ძერა იჯდა და გასწიოდა.

- რასა ბღურტუნ-ბლუკუნებ, შე საბრალოვ, შენა? - შეუძახა მელმა, - ხომ ვიცი, გმიან, რომ ჰლრიალებ და ჰყვირი, მაგითი გინდა საჭმელი იშოვო?! თავი და ტანი საკმაო მოუცია ღმერთს შენთვის და ჰკუა-კი გამოუწირავს, შე ტკიპიანო, ტკიპების გამოხრულო!

- რა არის, რა ამბავია? - გამოსძახა ძერამ კისრის გადმოწევით.

- აქ არა სწიოკობდე, - უპასუხა მელმა, - წახვიდე, ემანდ გორას იქით და ორი ტრედი ზის თელაზე დაღალულ-დაქანცულები, ვერ გაგიფრინდებიან. ერთი ბღარტია და ის უფრო ვერსად წავივა,

სწორედ შენის სიფიცხისა და სიმარდის საფერია. აბა, ვინძლო ბედი არ დაჰკარგო, აჩქარდი!

- აი მადლობელი, ჩემო მელო, - მიუგო ძერამ, - ძმა ძმისთვისა და ამ დღისთვისაო. მშინ და ეგრე. მადლობელი, ჩემო ძმობილო, დიდი მადლობელი. - ძერა აფრინდა და გასწია იქით, სადაც ტრედები ასწავლა მელმა. ჯერ იტრიალა თელის თავზე, ვითომ-და აქ არაფერიაო. მერე უცბად შეიკუმშა მხრები, რაკი ამოირჩია მსხვერპლი, წამოვიდა დაბლა, დაეცა შვილს-ტრედს, დაიჭირა და გასწია. დედა-ტრედმა შეჰქნა ტირილი, გოდება, მისდევდა უკან ძერას ხვეწნითა და მუდართ, მაგრამ ამაოდ. ძერა ხან ერთგან ჩაჯდებოდა, ხან სხვაგან და ჩაჰკრავდა ტრედს ნისკარტს თავში, რომ სული დაეღვევინებინა. დედა-ტრედმა მოიშველია წყანწყარა ჩიტებიც, იმათთან ერთად გამოუდგა ძერას, მაგრამ მაინც იმათი ხვეწნა-მუდარა ტყუილი-ღა იყო, ძერა თავისას არ იშლიდა. იმან თითქოს ზეზეულად შეჰამა დედის თვალწინ ტრედი. მელი ამ დროს ერთს სერზე იყო წამოყუნტებული, სეირს უცქეროდა და სიცილითა ბნდებოდა... მელმა გული მოიფხანა, ტრედების ჯავრი ამოიყარა: “წედან ჩემზე რომ იცინოდით, ეხლა მე ვიცინებ თქვენზეო”, - სთქვა დაკმაყოფილებულმა ცხოველმა.

დედა-ტრედი დარჩა მარტოკა. შვილის ბუმბული-ღა დაიტირა საცოდავმა, ადგა და გასწია მწუხარემ, არსად აღარ დაუსვენია. შეუპოვრად, უდიერად მიფრინავდა, ისიც სიკვდილსა ნატრობდა და ნუგემად მხოლოდ თავისი ბუდე-ღა მიაჩნდა, სადაც შვილიერობის იმედი ჰქონდა. ბევრი იარა ტრედმა: სად წყალი გავლო, სად მთა და ველი, სად ტყე და სოფლები და როგორც იყო მიაღწია საბრალო ტრედმა აღთქმის ქვეყანას. იგი დაჯდა მთის პირად ერთს ხეზე, საიდანაც მოსჩანდა სოლჭა და ის ქორაფი, რომელზედაც ტრედს ბუდე ჰქონდა გაკეთებული. ქორაფი იცნო ისევ ტრედმა, იგი ამაყად იდგა და თითქოს წინანდელზე მოემატა კიდეც სიმაღლით. ქორაფი ერჩეოდა მთელს ტყეში. ტრედს გულში ნათელი ჩაუდგა. იმან დაინახა თავის საყვარელი წყაროც. სათავე იმისი არა ჩანდა, მაგრამ სიპით დაფენილი კალაპოტი-კი კარგად მოჩანდა, ლამაზად ეტყობოდა, როგორ გადაჩანჩქარებდა წყარო ქვევით კლდეზე. ტრედს გული დაუმშვიდდა, ცოტა ხანს გადაავლო თვალი მშობელს, ნაცნობს მიდამოს... ცოტა ხანს იყო მხიარულად და მერე შვილი მოაგონდა.

- საბრალო ჩემო შვილო! - სთქვა ტრედმა ამოხვრით, - შენ კი არ გელირსა შენის სამშობლოს თვალთ დანახვა. აქ გაგზარდე, წაგიყვანე და გზაზე სიცოცხლე მოგისპე... რასა ჰგავს, რა არის ჩვენი სიცოცხლე? რა სიცოცხლეა ტრედების სიცოცხლე? ღმერთს ჩვენთვის რაღაცნაირი მჩატე, ნებიერი, სუსტი და მომთმინო ბუნება მოუცია, ხმას ვერავის გავცემთ, ხელს ვერ შევუბრუნებთ ჩვენს მტერს. უხეირო ძერა, მითხარ, ისიც უნდა ტრედებსა სჭამდეს?... ვაი ჩვენო სიცოცხლე, ვაი ჩვენო ყოფა! ვჩნდებით და ვიზრდებით სხვის ყმად, სხვის საჭმელად, სხვის ტყლაპად.

ტრედი მხიარულად მიფრინდა ქორაფთან, თავზე მოევლო, რამდენიმე კამარა გააკეთა ქორაფის თავზე და მხარგაშლილი დაეშვა და დაჯდა კენწეროზე. სწორედ სამოთხესა ჰგვანდა ეს არე-მარე. ბევრს ფრინველს მოეყარა აქ თავი-თავს: ისმოდა ჩიტთა სტვენა, კოდალის ნისკარტის ჩქამი, ტრედების ღულუნი. ჩვენს ტრედსაც მოუწონდა ძალაუნებურად ბანის მიცემა და ამანაც დაიღულუნა მწუხარედ.

- ეგ ვინ-ღა ოხერია?! - მოისმა ძირის ტოტიდამ ხმა, - აქ ვის კარ-მიდამოში ხარ ეგრე თამამად, ტრედო? შენ სიცოცხლე ხომ არ მოგჭარბებია?! - ტრედმა ხმა გაიკმინდა, ძირს დააცქერდა. საზარელი სურათი ნახა. იმის ბუდე ის ბუდე აღარ იყო, რაც ტრედმა ჩადგა, ქორს დაესაკუთრებინა, გაეფართოვებინა, მსხვილის წიწკრებით გაესხვაფერებინა, საზარლად შემოჰბღვეროდა, მოლემების სუნი შემოეზნა, რაღაც მქისე და სამაგელი, და ბლარტებიც გამოეჩიკა. ყვითელი თვალები ქორს დაშტერებით, ისრებივით მიეპყრო ტრედისთვის. პატარა ქორებიც ქორულად და შმაგად იცქირებოდნენ.

- შე ბრიყვო, შე სულელო, იქამდისაც გათავხედდი, რომ კარებზე მიხტებო? - შემოსძახა ქორმა და შემოუტია ტრედს. ტრედი გაუფრინდა და ქორიც უკან გამოეკიდა. ძალს ქორი და ძალს ტრედი, იბრძოლეს, ერთი იჭერდა, მეორე გახვეწებას სცდილობდა. ტრედი მაინც გაეხვეწა, მაგრამ გასცდა ამ თავის სამშობლოს და ვენახებში შეფრინდა. ტრედი ცოცხალ-მკვდარი იყო: "ერთი ბუდე მქონდა და ეგეც შემურდა ჩემთვის მაგ ღვთისაგან წყეულს, მაგ დღედალეულს... რამდენია სხვა ხე, მაგრამ რაკი შხამი უდგა გულში და შხამით ხორცშესხმულია, ტვინადაც შხამი უძევს თავში და უნდა იმ შხამით სხვაც მოშხამოსო!" ტრედი ვენახში შეფრინდა. გლეხმა ჭიგო წამოუსო, მაგრამ ააცდინა. ვენახიდან ტრედი არხის პირას ტირიფზე შეჯდა, იქ პატარა ბიჭი დაუხვდა შვილდ-ისრით და ისარი ესროლა. ტრედს მაინც ღვთის კალთა იფარავდა. ტირიფიდან ორღობეების ვენახების შუაზე ღორებისაგან ნაჩიჩქნს მოსახნავ მიწაში დაჯდა, ღორისაგან ამოღრუტუნულს ადგილას ჩაიძალა. იქ ღორი დაუხვდა და წაეტანა დასაჭერად. ტრედს გული გადმოუბრუნდა, გზა-კვალი აერია, აღარ იცოდა, საით წასულიყო და ფარფატებდა ხან აქ, ხან იქ. ბოლოს მღვდელ-დიაკვანს წააწყდა თავზე, მღვდელმა ჯოხი მოუქნია, მაგრამ ისიც ასცდა. ქათმებმა სოფელში წიოკი ასტეხეს, იმათ ტრედი ქორი ეგონათ. როგორც იყო, ტრედი სოფელს გასცდა.

სოფლის გამორებით მაღლა გორაზე ყავრული სახლი მოსჩანდა. ეს სახლი ბატონისა იყო. ბოძები სახლს დაჰფუტურებოდა, ყავარიც დამძალი ეხურა ზედ, მაგრამ ნადიმობა-კი გამოუღვევლი იყო ამ სახლში. ბატონს სტუმრები ჰყვანდა, ჩანგისა და წინწილის ხმა მომღერალთა ქალთა ხმასთან შეერთებული ბუნებას ათრობდა. ბატონი გადაშვლეპილისა და გადატვლეპილის თავით სტუმრების თავით იჯდა და შეაქცევდა. იგი ვაჟკაცობის მიმდევარი იყო და წამოიკვებებდა ხოლმე ცხენზე ჯდომას, თოფის სროლას. უყვარდა დაკვებება მამულებით, თუმცა იმის ჭალაში ოცს ხეზე, ანუ, უკეთ რომ ვსთქვათ, ოცს ჯაგზე მეტი არ იდგა. ერთი დურბინდიცა ჰქონდა ბატონს, რომლითაც მუდამ ძილის შემდეგ ამ ოცს ჯაგს ათვალთვლებდა, და თუ ვისმე დაინახავდა ჭალაში შესულს, შეუკივლებდა ბიჭებს და გააბაწვრინებდა. ხშირად მოიგონებდა ხოლმე და მოაგონებდა თავმოწონებულს სტუმრებს, თან ფართო ეზოზე უჩვენებდა: "რამდენი დარბაისელი გლეხი წამოგვიქცევია, ვაჟო, მანდ და მიგვირტყამს როზგი. ეჰ, რა დროება იყო და წაგვივიდა ხელიდამ!" ამას რომ იტყოდა, თან ღრმად ამოიკვნესებდა. ბატები და ინდაურები ძლიერ უყვარდა ბატონს. ალბათ თუ რამ გადურჩათ იმათ, რომ ამ ნარჩომმა ჩვენი ტრედიც მიიტყუილა. ჩვენი ტრედი ბატონის ეზოში მიფრინდა და დაიწყო ცუცუნნი, მარცვლების კრეფა. ბატონმა შენიშნა ტრედი და მოიკითხა თავისი თოფი. მოართვეს გრძელი და ვერცხლის სალტებიანი სიათა.

- აბა, თუ კაცი ხარ, ზაალ, აბა თუ კაცი ხარ, - მიამახეს სტუმრებმა.

- ქალის ლეჩაქი დამხურეთ, თუ მაგას თოფი ავაცდინო. - ბატონმა დაუჩოქა ტრედს, თოფი ტივის ხეზე დაუდო. თოფმა დაიგრილა. ტრედი ადგილობრივ დარჩა და პირიდან სისხლი გამოუვიდა.

- გაუმარჯოს, გაუმარჯოს, გაუმარჯოს! - იგრილა ხალხმა. ტრედი მოიტანეს და ფეხით სუფრის თავზე დაჰკიდეს... ყველანი მეტად გამხიარულდნენ. ტრედი მორჩა შიშს და ელდას, ეკიდა მოსვენებით, სტუმრები და ბატონი-კი გახურებულ "მრავალჯამიერს" დასძახოდნენ.

1889 წ.